

TA'LIM MUASSASASI MENEJMENTI

Kulsaxatova Zilola Ravshan qizi

Pardayeva Feruza Mamatqobil qizi

Termiz davlat pedagogika instituti talabalari

Kulsoxatovazilola@gmail.com

Annotatsiya: ta'lim - bu muayyan ijtimoiy ahamiyatga ega ma'lumotlarni yosh avlodga etkazish jarayoni. Maktabgacha ta'lim muassasasida u sinfda, sayrlarda, o'yinlarda, ota-onalar bilan muloqotda va hokazolarda amalga oshiriladi. Inson faoliyatining eng qadimiy turlaridan biri - bolalar tarbiyasi o'zining ko'p asrlik rivojlanish tarixi davomida sezilarli

o'zgarishlarni boshdan kechirdi, kundalik jarayondan ijodiy va ijodiy faoliyat natijalariga asoslangan ilmiy asoslangan tizimli o'zaro ta'sir majmuasiga aylandi. Jarayonda pedagogik texnologiyalarni joriy etish sharoitida maktabgacha ta'lim muassasasida pedagogik jarayonni boshqarishni o'rganish lozim. Maqolada ham shu jarayonlar tadqiq qilindi.

Kalit so'zlar: Boshqaruv menejmenti, tarbiyachi, tarbiyalanuvchi, ta'lim, texnologiya, pedagogik jarayon, jamiyat.

KIRISH ta'limning boshlang'ich bosqichi bolalar bog'chasi bo'lib, bu yerda bola axloq saboqlarini oladi, kattalar va tengdoshlar bilan muloqot qilishtajribasini oladi, o'yinda, jamoaviy ishda ijodiy salohiyatini ochib beradi va ta'lim faoliyatida elementar ko'nikmalarni oladi. Biz pedagogik texnologiyalarni joriy etish sharoitida maktabgacha ta'lim muassasasida pedagogik jarayonni boshqarishni o'rganib chiqdik va boshqaruv modelini tuzdik. Pedagogik jarayonni boshqarishning yaratilgan modeliga asoslangan boshqaruv harakatlarining algoritmi o'qituvchilar, ota-onalar va bolalar jamoasini bolalarning yoshiga mos ravishda rivojlanishi va hissiy farovonligini ta'minlaydigan yagona ta'lim makonida birlashtiradi. Taklif etilayotgan modelning o'zagi maktabgacha ta'lim muassasasida pedagogik texnologiyalarni joriy etish bosqichida pedagogik jarayonni tashkil etishga dinamik, ijobiy o'zgarishlar olib keladigan menejning boshqaruv harakatlaridir.

Maktabgacha ta'lim muassasasi rahbarining boshqaruv harakatlari o'qituvchilarning bolaga uning rivojlanishi va shakllanishida pedagogik yordam ko'rsatish, takomillashtirish istagi bilan uyg'unlashganda bolaning shaxsini - maktabgacha tarbiyachini shakllantirish vazifasi eng muvaffaqiyatli amalga oshiriladi.

ish usullari, ta'lim muassasasining o'z boshqaruv konsepsiyasini amalga oshirish. Bunday kontsepsiyani amalga oshirish ko'p jihatdan boshqaruv tamoyillari yig'indisiga bog'liq. «Boshqaruv tamoyillari deganda boshqaruv subyekti o'z faoliyatida rahbarlik qiladigan, uni muayyan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda amalga oshiruvchi asosiy qoidalar tushuniladi». Maxsus adabiyotlarni tahlil qilish va maktabgacha ta'lim muassasasida pedagogik jarayonni tashkil etish tajribasi quyidagi boshqaruv tamoyillarini ajratib ko'rsatishga imkon berdi: maqsadni belgilash, murakkablik, demokratlashtirish, o'qitish va tarbiya modellarini psixologiyalashtirish. Ushbu tamoyillarning barchasi rivojlanayotgan va rivojlanayotgan maktabgacha ta'lim muassasasida harakat qilish uchun qo'llanma bo'lib, uning faoliyatini yangilashning asosini tashkil etadi. Zamonaviy sharoitlarni hisobga olgan holda mahalliy va xorijiy fandagi boshqaruv funktsiyalarini taqqoslash quyidagi tarkibni aniqlashga imkon beradi: axborot-tahliliy, nazorat-diagnostika, rejalashtirish va prognostik, tartibga solish va tuzatish, motivatsion va maqsadli. Ushbu boshqaruv funktsiyalarining xususiyati ularning o'zaro bog'liqligi: axborot-tahlil funktsiyasi o'z hajmi va o'ziga xosligi bo'yicha to'liq bo'lishi kerak bo'lgan axborotni tanlash asosida demokratlashtirish sharoitida boshqaruv faoliyati samaradorligini oshirishni nazarda tutadi; ta'lim muassasasining har bir bo'g'ini faoliyati haqidagi ma'lumotlarni pedagogik tahlil qilish natijasida rahbarning boshqaruv harakatlari shakllanadi; motivatsion-maqsadli funktsiya istalgan natijaga erishish istagini nazarda tutadi (bu funktsiya jamoaning barcha a'zolari o'zlariga topshirilgan mas'uliyat va rejalarga muvofiq ishni bajarishlarini ta'minlashga yordam beradi, o'z va jamoaviy maqsadlarga erishish ehtiyojlarini o'zaro bog'laydi).

Rejalashtirish va prognozlash funktsiyasi maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyatini uzoq muddatli prognozlash va joriy rejalashtirishning kombinatsiyasini ta'minlaydi; tashkiliy va ijro etuvchi funktsiya boshqaruvning har bir sikliga taalluqlidir va maktabgacha ta'lim muassasasida faoliyatni tashkil etishning shaxsga yo'naltirilgan modelini amalga oshirishni o'z ichiga oladi; vazifalarni amaliy taqsimlash, ishni oqilona tashkil etish;

Nazorat-diagnostika funktsiyasi maktabgacha ta'lim muassasasidagi ma'muriy va jamoatchilik nazoratini pedagogik jamoa ishtirokchilarining o'zini o'zi tahlil qilish bilan uyg'unligini o'z ichiga oladi (o'qituvchilar o'rtasida bolalar faoliyatining turli turlarini tashkil etishda o'zaro tashriflar, ochiq eshiklar kuni, otalarni so'roq qilish, va boshqalar.) tartibga solish va tuzatuvchi funktsiya operatsion

liniyalardan foydalangan holda maktabgacha ta'lim muassasasini boshqarishga tuzatishlar kiritishni o'z ichiga oladi.

Muassasasida ikkita boshqaruv darajasini shartli ravishda ajratish mumkin: bosh - o'qituvchilar va xodimlar jamoasi; o'qituvchi - bolalar.

Menejmentning birinchi darajasining maqsadi xodimlarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, o'z-o'zini rivojlantirish orqali ularning samarali faoliyatini ta'minlashdir. Ikkinchi darajaning maqsadini har bir bolaning qobiliyati va qobiliyatini maksimal darajada ochib berish va rivojlantirish bilan ta'lim jarayonini optimal nazorat qilishni amalga oshirish deb hisoblash qonuniydir. Pedagogik boshqaruv - bolalar va ularning ota-onalari ehtiyojlarini

qondirish maqsadida maktabgacha ta'lim muassasalarining madaniy-ma'rifiy muassasalar bilan birgalikdagi faoliyatini tashkil etish; jamiyatning shaxsga qo'yadigan zamonaviy talablarini hisobga olgan holda bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash. Bizningcha, maktabgacha ta'lim muassasasida pedagogik menejment – bu maqsad va vazifalarga erishish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish uchun odamlarni va pedagogik jarayonni boshqarishdir.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida pedagogik boshqaruvning maqsadlari quyidagilardan iborat.

- maktabgacha ta'lim muassasasida boshqaruvni tashkil etishning oqilona usullarini aniqlash, o'qituvchining saviyasini oshirishga yordam beradi.

Menejmentni rivojlantirish uchun shart-sharoitlar yaratish: pedagogik jarayondagi yangiliklar, o'qituvchining kasbiy darajasini oshirish, ijtimoiy sheriklik, iqtisodiy faoliyatning yangi shakllari.

Pedagogik boshqaruvning tamoyillari

- ilmiy xususiyat, izchillik, insonparvarlik, moslashuvchanlik, optimallik, ijtimoiy shartlash.

Pedagogik menejmentda menejer (o'qituvchi)ning asosiy vazifalari quyidagidan iborat,

- o'z boshqaruv faoliyatini o'z-o'zini tahlil qilish; ta'lim jarayonining holati va rivojlanishi, o'qituvchilarning bilim darajasi, ular haqidagi ma'lumotlarni tahlil qilish.

- Maqsad tanlash, o'qituvchi va o'qituvchilarni maqsadga erishishga undash.

- maqsadlarga erishish dasturlarini ishlab chiqish, kompleks maqsadli rejalashtirish.

- Maqsadga erishish uchun tashkiliy-ijroiya ishlari.

- Nazorat va diagnostika.

- tuzatish - operatsion usul va vositalardan foydalangan holda tuzatishlar kiritish.

Maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishning asosiy maqsadi tizimning saqlanib qolishi

va rivojlanishi uchun imkoniyatlar yaratishdir. Tashkiliy (korporativ) madaniyat - bu maktabgacha ta'lim muassasasida ham, undan tashqarida ham munosabatlar va munosabatlarning asosini tashkil etadigan qadriyatlar, boshqaruv tamoyillari, umidlari va ijtimoiy normalar modeli. U aloqa va o'zaro tushunish uchun asos bo'lgan xodimlar uchun umumiy kontsepsiya tizimini nazarda tutadi.

Tashkiliy madaniyatning to'rt turi (modellari) mavjud:

- hokimiyat madaniyati (avtoritar) - rahbar qo'lida to'plangan; muhit raqobatbardosh; bir nechta qoidalar va tartiblar mavjud.
- rol o'ynash madaniyati (byurokratik) - hokimiyat rahbar va byurokratik tuzilma o'rtasida muvozanatlangan; hokimiyat, vakolat va mas'uliyat odamlar bilan emas, balki lavozim bilan bog'liq;
- muvaffaqiyat madaniyati (vazifalar madaniyati) - jamoani yaratishga imkon beradi; motivatsiya va majburiyatga e'tibor berish; rahbariyat harakat, tashabbusni yuqori baholaydi;
- qo'llab-quvvatlovchi madaniyat (shaxs madaniyati) - shaxsga, shaxsiyatning asosiy qadriyatiga qaratilgan.

Har qanday mamlakatning kuchi uning, fuqarolarining ma'naviy yetukligi, intellektualsalohiyatga egaligi bilan belgilanadi. Fuqarolarning ma'naviy etukligi, intellektual salohiyati esa ta'lim tizimining mazmuni, shaxsning har tomonlama shakllanishi uchun xizmat qiluvchi moddiy va ma'naviy shart-sharoitlarning mavjudligi, jamiyatda qaror topgan ijtimoiy sog'lom muhit darajasi, ijtimoiy munosabatlar mazmuni, shuningdek, aholining etnopsixologik xususiyatlari, axloqiy qarashlari va hayotiy e'tiqodlari asosida shakllantiriladi. Ta'lim va tarbiya har qanday jamiyatning ajralmas tarkibiy qismi, madaniyatining ko'rsatkichi va taraqqiyotining asosidir.

ijtimoiy tajriba, ma'naviy-axloqiy va madaniy an'analarning birligini va vorisligini hamda

jamiyat rivojini ta'minlaydi. Ushbu dastur ta'lim va tarbiyani boshqarishning zamonaviy tizimi va

uni boshqarishning asosiy tamoyillari, xususiyatlari Maktabgacha ta'lim tomonidan maktabgacha

ta'limni boshqarishning maqsadi, vazifalari, maktabgacha ta'lim va tarbiyani boshqarishning

vazifasi, boshqarish usullari, shakllari, tamoyillari, qonuniyatlari shuningdek, turli tipdagi

maktabgacha ta'lim tashkilotlarini tashkil etishning prinsiplari va unga ilmiy-nazariy

yondashuviga etibor qaratiladi.

Shu nuqtai nazardan oliy ta'lim muassasalari rahbarlarida mediakompetentlikni rivojlantirish masalasini nazariy asoslarini o'rganib amaliy takliflar ishlab chiqish dolzarblik kasb etadi. Ta'lim menejmentining paydo bo'lishi va rivojlanish bosqichiga bir nazar tashlasak qadimtarixga egadir, ammo boshqaruv nazariyasi faqat 20-asr boshlarida rivojlana boshladi.

“Management“ inglizcha so'zdan olinga bo'lib o'zbek tilida boshqaruvni tashkil qilish, rahbarlik qilish ma'nosida tarjima qilinadi. Umumiy rejada menejment boshqaruvni bildiradi, ya'ni u yoki bu faoliyat turini (tashkil etishni va rahbarlik qilishni) iqtisodiy, moliyani va boshqa inson hayotidagi ishbilarmonlik sohasini tashkil qilish va boshqarishni bildiradi. Amerika Qo'shma Shtatlarda 20-asrning boshlarida ilmiy boshqaruv maktablari evolyutsiyasi boshlangan qulay sharoitlar yuzaga keldi. Demokratik mamlakatda ulkan mehnat bozori paydo bo'ldi. Ta'limning mavjudligi ko'plab aqlli odamlarga fazilatlarini namoyon etishga yordam berdi. Rahbarlikning yangi usullari talab qilindi. 1911 yilda Frederik Teylorning "Printsiplar" kitobi, Bu yangi fan -yetakchilik sohasida tadqiqotlar uchun asos yaratdi. Guruh ta'sirining odamlarning mehnatga bo'lgan munosabatini o'zgartirishi mumkinligini isbotladi.

Menejer turli sohalar bo'yicha bilimlarga ega bo'lishi va amalda tasdiqlangan usullarni qo'llashi kerak. Maktab yirik sanoat ishlab chiqarishida hamma joyda paydo bo'ladigan bir qator muhim boshqaruv muammolarini hal qildi. Menejmentda eng asosiy vazifa - bu odamlar bilan ishlashdir. Menejment haqidagi keltirilgan tavsiflar shundan dalolat beradiki, u boshqaruv ma'nosini bildiradi turib, ma'muriy buyruqbozlik iqtisodiy boshqaruvdan tubdan farq qiladi. Bu farqlar quyidagicha: Birinchi farq - bu bozor iqtisodiyotiga taalluqli bo'lib, ma'muriy buyruqbozlik xo'jalikni reja asosida olib borish tizimi emasdir.

Ikkinchi farq - birinchi farqdan kelib chiqadiki, ya'ni taraqqiy topgan davlatlardamenejment iqtisodiy boshqaruv usuli hisoblanadi. Uchinchi farq - menejmentni sotsialistik tizim boshqaruvidan farqini oxirgi to'rtta tavsifni birlashtirish asosida aniqlash mumkin. Uni “menejment - bu samarali boshqaruv fani va san'ati”dir deyish mumkin. Bunday boshqaruv bu kabi mehnat bilan shug'ullanuvchilarning yuqori malakasi,

ya'ni menejerlar hisobiga, ularning bilimdonligi, faol ijodiy ishi, tashabbuskorligi, fikr yuritishining egiluvchanligi, taktik va strategik masalalarni echishdagi qobiliyati, odamlar bilan bevosita ishlay olishi hisobiga amalga oshadi. Oksford izohli lug'atida menejment tavsifi quyidagi oddiy so'z bilan ifodalangan. Unda “Menejment - bu ma'muriy ishni bajarishdagi alohida qobiliyat va bilimdonlikdir”, - deyilgan.

Learning and Sustainable Innovation

Hozirgi davrda menejment - boshqaruviga qo'yiladigan turli talablarni, ya'ni ish usuliga, ishni olib bora olish qobiliyatiga, odamlar harakatini birgalikdagi faoliyatda to'g'ri yo'naltirish san'ati va fanga qo'yiladigan talablarni qattiq ma'muriy talabsiz belgilangan maqsadning bajarilishini o'zida aks ettiradi.

Yuqoridagi sifatlarga qo'shimcha qilib, hozirgi zamon menejmenti taraqqiy topgan davlatlardagi 2 ta tavsifini ham keltirish o'rinlidir:

1-Menejerlik korpusining faoliyatini iste'molchi talabiga mos keladigan yuqori sifatli mahsulot olishga yo'naltirilganligi (menejmentda marketing yondashuvi).

2-Menejer ishini tashkilot jamoa a'zolarining faravonligini oshirishga yo'naltirilganligi (boshqaruv faoliyatini insonparvarligi).

Pirovard natijada "Menejment" termini yana bitta, aniqrog'i ikkita keng tarqalgan ma'nogaega. U ko'proq to'plash ma'nosida, barcha tashkilot menejerlar jamoasini yoki oliy menejerlarkorpusini belgilashda ishlatiladi. Bu kabi ma'nolarda "Menejer" so'zi odatda 2 xil faoliyatni: boshqaruvchilar (menejerlar) va ishlab chiqaruvchilar (ishchilar) orasida ma'lum qarama-qarshilikko'zda tutilganda qo'llaniladi.

Ta'limni boshqarish qonuniyatlari boshqaruv jarayonida turli elementlar va hodisalarning ob'ektiv ravishda mavjud bo'lgan, takrorlanuvchi o'zaro aloqalarini aks ettiradi. Ular umumiy vaxususiyga bo'linadi. Umumiy qonuniyatlar boshqaruvning barcha tizimlariga xos bo'lsa, xususiyatlari ayrim ta'lim tashkilotlari va muassasalarining amal qilishi bilan bog'liq. Quyidagilarni boshqaruvning umumiy qonuniyatlari sirasiga kiritish mumkin: ustuvor samaradorlik va ongli rejali boshqarish; boshqaradigan va boshqariladigan tizimlarning, boshqarish sub'ekti va ob'ektining o'zaro munosabati, boshqaruvda mehnat taqsimoti va kooperatsiyasi jarayonlarini kuchaytirish. Ushbu qonuniyatlarni ko'rib chiqamiz. Ta'limni ongli boshqarishning ustuvor samaradorligi qonuniydir, chunki unda kechayotgan jarayonlarni rejali boshqarish tizimi amalda ushbu jarayonlarni beixtiyor tartibga soladigan boshqarish tizimlaridan samaraliroqdir. Hozirgi ta'limda boshqarishning barcha darajalarida dasturiy-maqsadli yondashuv, tizimli yondashuv va tahlil keng qo'llanilayotganligi buning dalilidir.

Boshqaradigan va boshqariladigan tizimlar, boshqarish sub'ekti va ob'ektining o'zaro munosabati qonuniyat ekanligi boshqaruv sohasining boshqaruv ob'ekti talablariga muvofiqligini bildiradi. Chunonchi, iqtisodiyotni rivojlantirishda 90-yillarning o'rtalaridan ko'zga tashlangan siljishlar mamlakatimizda butun boshqaruv apparatini muayyan o'zgartirishni talab qildi, bu hol 1997 yildan boshlangan ta'lim va kadrlar tayyorlashdagi islohotlar majmuida o'z ifodasini topdi. Natijada ta'lim va uni boshqarish tizimi ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy o'zgarishlar, fan-texnikataraqqiyoti

talablariga mos tushgan holda barqaror rivojlanish tamoyilini kasb etdi. Boshqaruvda mehnat taqsimoti va kooperatsiyalash jarayonlarining kuchayishini hamta'limni boshqarishning umumiy qonuniyatlariga kiritish mumkin. Qonuniyat, birinchidan, boshqaruvda mehnatning bundan keyin ham gorizonta va vertika taqsimotini aks ettiradi, bu hol boshqaruvning rivojlanganligi, boshqariladigan tizimlar ko'lamiga kengayganligi, yangi funksiyalar va faoliyat turlari paydo bo'lganligi bilan bog'liqdir. Ikkinchidan, mehnat taqsimoti uning muvofiqlashtirilishini, ya'ni boshqaruv mehnatini kooperatsiyalashda o'z ifodasini topadigan boshqaruv sub'ektlari ishi muvofiqlashtirilishini taqozo qiladi. Agar umumiy qonuniyatlar umuman boshqaruvga xos bo'lsa, xususiy qonuniyatlar boshqaruvning ayrim tomonlari va tizimlari uchun xosdir.

Xulosa

So'nggi o'n yilliklarda maktabgacha ta'lim tizimida tub o'zgarishlar ro'y berdi, bu ta'lim muassasasi rivojlanishining ushbu bosqichida o'qitish, tarbiyalash va boshqarish muammolariga jiddiy ta'sir ko'rsatdi. Tom ma'noda 5- 6 yil oldin maktabgacha ta'lim muassasalari omon qolish yoqasida edi, ammo tartibga solish, ma'muriy, iqtisodiy sharoitlarda sodir bo'lgan katta o'zgarishlar maktabgacha ta'limning barcha bo'g'inlarini modernizatsiya qilish imkonini berdi. Maktabgacha ta'lim muassasalariga o'z qiyofasini topishga, o'z ishida jo'shqinlik topishga imkon beradigan mazmunli yo'nalishlarni va o'ziga xos ta'lim shakllarini izlash tendentsiyasi aniq.

Yaqin-yaqingacha odat bo'lib kelgan maktabgacha ta'lim muassasalarini birlashtirish ularning turlarining xilma-xilligi, o'quv rejalari va dasturlarining xilma-xilligi, yangi texnologiyalarni joriy etish bilan almashtirildi. Rossiya ta'lim tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha joriy ko'rsatmalar - mavjudlik, sifat, samaradorlik - maktabgacha ta'lim muassasalariga ortib borayotgan talablarni qo'yadi. Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishni tashkil etish faqat maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyatida sifat o'zgarishlariga hissa qo'shadigan va ularning sifat jihatidan yangi bosqichga - rivojlanish rejimiga o'tishda ifodalangan innovatsiyalarni ishlab chiqish bilan mumkin.

Pedagogik tizimning tizim yaratuvchi omili boshqaruv, o'quv jarayonini boshqarish san'ati esa pedagogik boshqaruv, ya'ni. ta'lim jarayonini boshqarishning, uning samaradorligi va sifatini oshirishga ko'maklashuvchi tamoyillari, usullari, tashkiliy shakllari, texnologik usullari majmui. Pedagogika menejmenti pedagogika fani va ta'lim muassasalari amaliyotida o'z pozitsiyalarini endigina himoya qila boshlaydi. Pedagogik menejment o'z maqsadi sifatida ta'lim muassasalari va o'quv jarayonini boshqarishni qo'yadi, uning

mohiyati shaxsga yo'naltirilgan yondashuv va faoliyatni doimiy nazorat qilish va sozlash bilan yakuniy maqsadga yo'naltirishdir.

Adabiyotlar ro`yxati:

1. Vinogradova N.A., Miklyayeva N.V., Tolstikova Yu.V. va hokazo. Maktabgacha ta'lim ta'lim. Terminlar lug'ati / - M.: Ayris-press, 2005.-- 400 b. - (Maktabgacha ta'lim va rivojlanish).
2. Novikova G.P. Zamonaviy maktabgacha ta'limni boshqarish shartlar: Maktabgacha ta'lim muassasasi rahbari uchun qo'llanma. - M.: Ventana-Graf, 2007.-- 80 b. - (Kutubxona bolalar bog'chasi).
3. Pozdnyak L. V., Lyaschenko N. N. Maktabgacha ta'limni boshqarish: Darslik. stud uchun qo'llanma. ped. universitetlar. - 2-nashr, Stereotip. M.: "Akademiya" nashriyot markazi, 2001.-- 432 b.
4. Troyan A.N. Maktabgacha ta'limni boshqarish: darslik. - M.:Sfera TC , 2005 (Qo'llanma)